

חלק שלישי – ניתוח טקסט וסיכומו

- זיהוי מבנה טקסט וסיכום טקסט
- דף אסטרטגיה לזיהוי מבנה טקסט וסיכומו

זיהוי מבנה טקסט וסיכום טקסט

בפרק זה נלמד כיצד לזהות את מבנה הטקסט וכיצד לכתוב סיכום לטקסט.
זיהוי מבנה הטקסט הוא שלב הכרחי וחשוב בדרך לכתיבת הסיכום.

אילו הייתם צריכים לחלק טקסט למספר חלקים, מהן הפעולות שהייתם עושים כדי למצוא את חלקי הטקסט?

תרגיל 1 – הטקסט: לשון החיות ולשון אנוש

(שלב מקדים: קריאת כל פסקה בנפרד, וכתיבת משפט המסכם את הפסקה. ראו: פרק שני בחוברת זו).

1. זיהוי מבנה טקסט

א. טבלת סיכומי פסקאות

בפרק הקודם כתבתם במה עוסקת כל פסקה. קראו שוב את מה שכתבתם, ושנו בהתאם למה שאתם מרגישים אחרי שקראתם את כל הטקסט ברצף. כתבו כעת בטבלה: במה עוסקת כל פסקה?

הפסקאות	במה עוסקת כל פסקה?
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

הסתכלו בטבלה :

■ האם יש פסקאות אשר עוסקות ברעיונות דומים מאוד? מהן הפסקאות האלו?

■ האם יש פסקאות אשר פותחות נושאים חדשים בתוך הטקסט? מהן הפסקאות האלו?

■ קבעו : כמה פסקאות כוללת הפתיחה? (בטקסטים מסוימים הפתיחה יכולה לכלול יותר מפסקה אחת)

■ קבעו : כמה פסקאות כולל הסיום? (בטקסטים מסוימים הסיום יכול לכלול יותר מפסקה אחת)

■ מתחו קווים (על גבי הטבלה) במקומות שבהם נראה לכם שמסתיים חלק אחד ומתחיל חלק אחר.

ב. הצעה לחלוקת הטקסט
לפניכם הטקסט, מחולק ל- 5 חלקים:

<p>ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02 + נספח</p> <p align="center">- 11 -</p> <p align="center">פרק ד – הבעה (26 נקודות)</p> <p align="center">קרא את המאמר, וענה על <u>שאלה 44</u> שאחריו, ועל <u>אחת</u> מהשאלות 45-46.</p> <p align="center">לשון החיות ולשון אנוש</p> <p>(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, <u>מבוא לבלשנות: יחידה 2</u>, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)</p>		
<p>פסקה א</p>	<p>מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.</p>	<p align="center">חלק ראשון</p>
<p>פסקה ב</p> <p>5</p> <p>10</p> <p>15</p>	<p>נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".</p> <p>חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף היא חוזרת אל הכוורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "מסדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנוצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, בעוד שמהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שההתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.</p> <p>הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי-החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם האופי של זו שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני-האדם.</p>	<p align="center">חלק שני</p>
<p>פסקה ד</p> <p>20</p> <p>25</p> <p>30</p>	<p>השימוש של בעלי-החיים ב"לשון" קשור בדרך-כלל במניע ביולוגי כלשהו, ובמרבית המקרים – בצורך שהוא תנאי לקיומם: חיפוש מזון (כמו אצל הדבורים), הגנה על תחום המחיה (כמו אצל אדום-החזה) או יצירת קשר עם בן-זוג לרבייה (החתולים המייללים בלילות...). נראה שבעלי-החיים אינם מסוגלים להמציא וליצור סימנים חדשים, ואף לא לצרף סימנים קיימים בדרכים שונות. זוהי אפוא מערכת תקשורת "יסגורה", כלומר, מערכת תקשורת שבה לא נוצרים סימנים חדשים וצירופים חדשים, והיא מורכבת ממספר מוגבל של תגובות המיוחדות למספר נתון של גירויים.</p> <p>לעומת זאת, לשון האדם אינה קשורה אך ורק לצרכים וליצרים ביולוגיים; היא מאפשרת לבטא מושגים שאין להם קיום מוחשי (מושגים מופשטים) ולהתייחס למצבים אפשריים ובלתי-אפשריים בעבר, בהווה ובעתיד. בניגוד ללשון בעלי-החיים, מערכת הלשון האנושית מאפשרת יצירת סימנים חדשים: בכל שפה נוצרות ללא הרף מילים חדשות, משמעותן של מילים קיימות משתנה, ולעיתים גם יוצאות מן השימוש מילים הנראות במובן מסוים "מיוותרות" – כל זה בהתאם לצורכי החברה הנתונה. מערכת כזאת נקראת "מערכת פתוחה".</p>	<p align="center">חלק שלישי</p>
<p align="center">(שים לב: המשך המאמר בעמוד הבא.)</p>		

פסקה ו
35
פסקה ז
40
פסקה ח
45

קופי השימפנזה נחשבים לבעלי-חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפְּרִימָטִים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש.

זוג חוקרים אמריקני בשם גרדנר ניסה ללמד קופת שימפנזה בשם וושו את שפת הסימנים שבה משתמשים החירשים בארצות-הברית. לשפה זו מרבית התכונות האופייניות ללשון אנוש. במשך תקופה של שלוש שנים וחצי למדה וושו להשתמש בכמאה מילים שכיחות. היא למדה לצרף את המילים למשפטים קצרים – בדרך כלל בקשות ומשאלות – בדרך דומה לזו של פעוט אנושי, למשל: "תן לי בננה", "עוד פֶּרִי".

חוקרים אחרים לימדו קופת שימפנזה בשם שרה "שפה" אחרת – תקשורת באמצעות צורות מחומר פלסטי. כל צורה כזאת ציינה "מילה", ואפשר היה לצרף צורות אחדות כדי ליצור "משפט". החוקרים לימדו את שרה לקשור באופן שיטתי את הצורות הפלסטיות עם חפצים או עם פעולות. במשך הזמן למדה שרה לבקש דברים שונים על-ידי בחירת הצורה המתאימה. כך, למשל, כשביקשה תפוח בחרה את המשולש הכחול. שרה למדה להבין משפטים בעלי מבנה מסובך למדי, והיא אף יצרה "משפטים" כגון "מרי לתת שוקולד שרה".

חלק רביעי

פסקה ט
50

ה"שפה" של קופי השימפנזה שהשתפרו בניסויים מוגבלת בעיקר למושגים מוחשיים, ומרבית הצירופים התחביריים שהצליחו ליצור היו הבעה של משאלות. המסקנה מן הניסויים הללו היא כי בעלי-חיים בדרגת התפתחות גבוהה אכן מסוגלים לקחת חלק בתקשורת הכרוכה בסימנים. עם זאת, אין להשוות את רמת התקשורת שלהם לזו של בני-אדם.

חלק חמישי

מדוע הטקסט מחולק דווקא לחלקים אלה?
(היעזרו בסיכומי הפסקאות שכתבתם בטבלה בעמוד 77)

■ תנו כותרת לכל חלק:

חלק ראשון:

חלק שני:

חלק שלישי:

חלק רביעי:

חלק חמישי:

■ כיצד תדעו בעתיד לחלק טקסט לחלקים? (במה תוכלו להיעזר כדי לחלק את הטקסט)?

■ האם יש לכם הצעה אחרת לחלוקת הטקסט? כתבו את הצעתכם ואת הנימוקים לה.

2. כתיבת הסיכום לפי חלקי הטקסט

כעת, היעזרו בסיכומים שכתבתם בעמוד 77 וכתבו סיכום על פי חלקי הטקסט. לפני שתכתבו את הסיכום, שימו לב לשלוש הנקודות הבאות:

- קשרו ושלבו בין סיכומי פסקאות אשר שייכות לאותו חלק.
- נסו לצמצם ולכתוב מעט ככל האפשר.
- ודאו שאתם כותבים את העיקר (ולא שוכחים פרטים חשובים).

סיכום כל חלק	מספר פסקה	מס' חלק
	1	1
	2	2
	3	
	4	3
	5	
	6	4
	7	
	8	
	9	5

לאחר שכתבתם את הסיכום, המציאו כותרת אחרת לטקסט שקראתם:

מדוע בחרתם דווקא בכותרת זו?

■ מה היה החלק הקשה ביותר בכתובת הסיכום לפי חלקי הטקסט?

■ מה אפשר לעשות כדי להתמודד עם קושי זה בכתובת סיכומים בעתיד?

■ האם כתיבת הסיכום על פי חלקי הטקסט עזרה לכם להבין את הטקסט בצורה טובה יותר? מדוע?

כעת, נסו לכתוב את הסיכום לפי ראות עיניכם, בדרך המעניינת ביותר לדעתכם.

תרגיל 2

- קראו את הטקסט הבא (לפי הכלים שלמדתם בפרק 2).
- לאחר קריאת כל פסקה, כתבו משפט המסכם אותה. (כתבו בטבלה שבעמוד 87).

(הטקסט לקוח מבחינת הבגרות בידיעת הלשון והבעה, קיץ תשנ"ח)

- 11 -
ידיעת הלשון והבעה, קיץ תשנ"ח, מסי' 011101, 02
נספח *

פרק ג – הבעה (28 נקודות)
קרא את המאמר, וענה על שאלה 37 ועל אחת מהשאלות 38-39 שאחריו.

זכויות הילד – ההתפתחות ההיסטורית
(מעובד על-פי י" קדמן, "זכויות הילד – התפתחות ההיסטורית ועיון בחוק הישראלי",
סקירה חודשית, נובמבר 1990)

בסוף שנת 1989 אישרה עזרת האר"ם את האמנה הבינלאומית של זכויות הילד. אמנה זו כוללת עשרות סעיפים מפורטים, הנוגעים לחיי הילדים ולהתפתחותם התקינה, החל בזכותם הבסיסית למזון ולבית וכלה בהסדרת זכויותיהם במסחר ובתקשורת. האמנה מקיפה גילאים שונים ועוסקת במצבי משבר שונים שילד יכול להיקלע אליהם – ממלחמה ועד התעללות מינית.

5 כדי להבין טוב יותר את פירוש המושג "זכויות הילד", יש צורך לסקור את התפתחות של המושג מבחינה היסטורית.

נהוג לחלק את התפתחות המושג "זכויות הילד" לכמה תקופות. הראשונה שבהן היא הארוכה ביותר – עד המאה ה-17. עד למאה זו היה מקובל ברוב החברות בעולם לראות בילד רכוש בלעדי של הוריו. זכויות של ילדים, אם היו כאלה, נבעו בעצם מזכויותיו של המבוגר-ההורה. זכויות כמו חובת ההורים לדאוג לקיום הילד, לספק לו מזון ולשמור על בריאותו נבעו במידה רבה מדאגה לרכושו של המבוגר או מרצון לשמור על קיומו של כוח אדם זמין וזול. מעטים יודעים כי ב-1646 נחקק במסצ'וסטס שבארצות-הברית חוק שקבע כי להורים יש זכות לפנות לבית-המשפט בטענה שילדם עיקש או מרדן. במקרה כזה יכול היה בית-המשפט להטיל באופן חוקי עונש על הילד, ובכלל זה עונש מוות. אגב, למי שהעניין נראה זר ומוזר, כדאי להזכיר כי עונש זה היה קיים גם בעולם העתיק, כפי שמעידים מקורות שונים, כמו פרשת "בן סורר ומורה" שבמקרא (י"ב: יְהִי לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִתּוֹ שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרֵהוּ אָתּוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֶלֵיהֶם וְתִפְּשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ... וְרָגְמָהוּ כָּל אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים נִמְתּ וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיָרְאוּ" * דברים, כ"א, 18-21).

20 בדברנו על התקופה שעד המאה ה-17 כדאי אולי להזכיר סעיף יוצא דופן של זכות ילדים אשר נקבעה בחוק. מדובר בחוק איסור הקבצנות מן המאה ה-16, שחוקק צ'ארלס החמישי מלך אנגליה. החוק אסר על קבצנים לקבץ נדבות, אלא אם כן היה בידם רישיון מיוחד, אולם סעיף מיוחד התיר לילדים לקבץ נדבות גם בלי רישיון. אין ספק, כי יחסית למה שהיה מקובל בתקופה ההיא, מדובר בתקדים חשוב. זהו סעיף מפורש בחוק המקנה זכות נפרדת לילדים כילדים, אולי סעיף החוק היחיד מסוגו העוסק בזכויות הילד בתקופה זו (אם כי לנו עלול הדבר להיראות נורא – וכי מהי ה"זכות" הגדולה שיש בהיתר לקבץ נדבות!).

25 * על-פי החיל, עונש זה לא מומש מעולם.

- במהלך התקופה השנייה – המאות ה-18 וה-19 – נראים לראשונה ניצנים של זכויות ילדים, בעיקר חקיקה בתחום ההגנה על ילדים, אך זו מוגבלת מאוד. כך, למשל, נתקבלו באנגליה חוקים הנוגעים לעבודת ילדים, כגון איסור להעביד ילד למעלה מ-12 שעות ביום. בחוקים אחרים באנגליה, שנועדו להסדיר את זכויות העובד, הייתה התייחסות נפרדת להעסקת ילדים. בחוקים אלה היה בפירוש יסוד של הגנה על זכות הילד שלא להיות מועסק בתנאים קשים או מעבר למכסה מסוימת של שעות.
- 30
- בתקופה זו מוצאים לראשונה גם התחלה של מוסדות משפטיים נפרדים לילדים. לדוגמה, ב-1899 נוסד באילינוי שבארצות-הברית בית-משפט לנוער. הקמת מוסד זה משקפת תפיסה, ולפיה צריך להתייחס לילד על-פי אמות-מידה מיוחדות ולתת לו הגנה משפטית מיוחדת.
- 35
- התקופה הבאה שנוג לדבר עליה, מבחינת ההתפתחות של זכויות הילד, היא, למעשה, המאה שלנו, עד שנות ה-70. מתחילת המאה ה-20 החל הילד להיות מוכר כישות משפטית נפרדת בעניינים מסוימים, ובוודאי כאישיות בפני עצמה ולא כרכוש הוריו, והחלו להתגבש זכויותיו, בעיקר בתחום הרווחה. זכויות אלה כוללות בין השאר את הזכות לקיום מינימלי, הזכות לבריאות תקינה והזכות להגנה מפני ניצול.
- 40
- התקופה האחרונה לצורך הסקירה ההיסטורית מתחילה בשנות ה-70 של המאה ה-20. בתקופה זו קמו – בעיקר באנגליה ובארצות-הברית – תנועות הנאבקות למען זכויות ילדים. תנועות שונות (ובהן גם ארגונים של ילדים ושל בני נוער) החלו לתבוע זכויות למען הילד לא רק כדי להגן עליו מפני ניצול, אלא גם כדי להעניק לו זכויות אזרח בדומה לאלה של המבוגרים: חופש תנועה, זכות התארגנות, הזכות לשמירה על פרטיות וסודיות ועוד.
- 45
- האמנה הבינלאומית שאישרה עצרת האו"ם ב-1989 היא אחד ההישגים של המאבק למען זכויות הילד בימינו.
- 50

לאחר קריאת הטקסט בצעו את המשימות הבאות:

1. זיהוי מבנה הטקסט

א. כתבו בטבלה זו את סיכומי הפסקאות (משפט סיכום אחד לכל פסקה).

הפסקאות	במה עוסקת כל פסקה?
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

ב. הסתכלו בטבלה:

■ האם יש פסקאות אשר עוסקות ברעיונות דומים מאוד? מהן הפסקאות האלו?

■ האם יש פסקאות אשר פותחות נושאים חדשים בתוך הטקסט? מהן הפסקאות האלו?

■ קבעו: כמה פסקאות כוללת הפתיחה? (בטקסטים מסוימים הפתיחה יכולה לכלול יותר מפסקה אחת)

■ קבעו: כמה פסקאות כולל הסיום? (בטקסטים מסוימים הסיום יכול לכלול יותר מפסקה אחת)

■ מתחו קווים (בטבלה בעמוד 87) במקומות שבהם נראה לכם שמסתיים חלק ומתחיל חלק חדש.

ג. ניתן לחלק את הטקסט שקראתם ל-5 חלקים. נסו לחלק את הטקסט לחלקים אלו. תנו כותרת לכל חלק:

- חלק ראשון: _____
- חלק שני: _____
- חלק שלישי: _____
- חלק רביעי: _____
- חלק חמישי: _____

ד. באילו מילים נעזרתם על מנת לחלק את הטקסט לחלקים?

ה. האם אפשר, לדעתכם, לחלק את הטקסט למספר חלקים אחר? כתבו את הצעתכם ואת הנימוקים לה.

חלק ראשון: _____

חלק: _____

חלק: _____

חלק: _____

חלק: _____

2. כתיבת הסיכום לפי חלקי הטקסט

כעת, היעזרו בסיכומים שכתבתם בעמוד 87 וכתבו בטבלה בעמוד הבא סיכום על פי חלקי הטקסט. לפני שתכתבו את הסיכום, שימו לב לשלוש הנקודות הבאות:

1. קשרו ושלבו בין סיכומי פסקאות אשר שייכות לאותו חלק.
 2. נסו לצמצם ולכתוב מעט ככל האפשר.
 3. ודאו שאתם כותבים את העיקר (ולא שוכחים פרטים חשובים).
- מתחו קווים בטבלה זו, אשר יבחינו בין חלקי הטקסט השונים, ואז כתבו את סיכום כל חלק.

סיכום כל חלק	מס' פסקה
	1
	2
	3
	4
	5
	6
	7
	8
	9

לאחר שכתבתם את הסיכום, המציאו כותרת אחרת לטקסט שקראתם:

_____ מדוע בחרתם דווקא בכותרת זו? _____

כעת, נסו לכתוב את הסיכום לפי ראות עיניכם, בדרך המעניינת ביותר לדעתכם.

■ איזה סיכום היה לכם קל יותר לכתוב: את הסיכום לפי חלקי הטקסט או את הסיכום השני?

■ מדוע, לדעתכם, סיכום טקסט הוא פעולה קשה לביצוע?

- קראו את הטקסט הבא (לפי הכלים שלמדתם בפרק 2).
 - לאחר קריאת כל פסקה, כתבו משפט המסכם אותה. (כתבו זאת בטבלה שבעמוד 94).
- הטקסט לקוח מבחינת הבגרות בידיעת הלשון והבעה, קיץ תשנ"ו

- 11 -

ידיעת הלשון והבעה, קיץ תשנ"ו, מסי' 011101
+ נספח

פרק ה - הבנה (15 נקודות)

קרא את הטקסט הבא, וענה על כל השאלות 41-44 שאחריו.

שים לב: קרא תחילה את **הטקסט בולג** קריאה ראשונה. עיין בשאלות, ורק אחר-כך ענה עליהן, תוך קריאה חוזרת של החלקים הקשורים לשאלות.

תנועה, תנועה, תנועה

(מעובד על-פי המבוא לספר **תנועה, תנועה, תנועה** מאת אריה קלב, הוצאת רשפים, תשמ"ד)

החינוך שזוכה לו האדם בן-זמננו רשם הישגים נכבדים בענפי מדע רבים, אך נחל כישלון מכאיב וכמעט מלא בפיתוח מודעות האדם לגופו. בשלב ההתבגרות אין האדם לומד כיצד להפעיל בצורה נכונה את גופו, והוא אינו מודע לצורתו ולתנועתו. משום כך, בהגיעו לבגרות אין האדם מגיע למיצוי יכולתו הגופנית; הוא מזדקן מהר מדי ותנועותיו משבשות ומכערות את גופו.

5 חוסר מודעות לתנועות גופניות יומיומיות עלול לגרום לנזקים אורתופדיים ולפגיעה בבריאות הכללית. הליכה, ישיבה וקימה, שטיפת כלים ליד הכיור, כניסה למכונית ויציאה ממנה, הרמת תינוק או העמסת משא - כל אלה עלולים לגרום לבעיות גופניות, אם האדם אינו ער לתנועותיו ואם אינו אוהב ומכיר את גופו.

10 שיבוש התנועה היומיומית עשוי לנבוע גם ממקור חיצוני ופשוט לכאורה, כגון נעליים או לבוש שאינם מתאימים: מכנסיים הדוקים וצרים מדי מצמצמים את התנועה החופשית של הרגליים, וגורמים להליכה נוקשה. נעליים צרות ונוקשות לוחצות על מפרקי פיסת כף-הרגל, "מחסלות" את התנועותיות של הבהונות, וגורמות להליכה חסרת גמישות, המזעזעת את עמוד השדרה. עקבים גבוהים "דוחפים" את מרכז הגוף קדימה, עלולים להעמיק את השקע בגב התחתון, ומעבירים את משקל הגוף מן העקבים אל שורשי האצבעות. כתוצאה מכך מתפתחות לעתים יבלות ודלקות בחלק הקדמי של פיסת כף-הרגל.

15 לאלה נוסף מתח נפשי, שחיי היומיום מספקים לצערנו בשפע. מתח נפשי עלול לגרום למתח שרירים או להתרופפותם. שרירים מכוּנָצים (או רפויים) הם קרקע פורייה לתקלות, כגון עייפות; כאבי מפרקים, גב או ראש; עצבנות; דיכאון ותוקפנות. כל אלה משאירים את רישומם ופוגמים ביופיו הטבעי של האדם.

20 אדם המבקש לתקן את הנוזקים שנגרמו לגופו צריך להשקיע בכך עמל רב, זמן וכספים. בדרך כלל קשה מאוד להחזיר לשלמות גוף שניזוק, ולעתים הדבר אף אינו אפשרי כלל. מוטב אפוא למנוע מראש את הנוזקים. המניעה אפשרית רק כשהאדם מודע לגופו. אדם חכם ישקיע מאמץ רב כדי להכיר את עצמו, וילמד להתנועע ביעילות ובתבונה. לשם כך דרושים מחשבה, שיקול-דעת ומודעות עצמית. אסור להיכנע לתכתיבי האופנה. יש לחשוב על הבריאות ועל היופי האמיתי, המתבטא בהליכה קלילה ואצילית ובתנועות "חכמות". ומי ששם לב להליכתן הנוקשה ומלאת הסבל של נערות הצועדות על נעלי "פלטפורמה", יודע את ההבדל.

במהלך קריאת הטקסט בצעו את המשימות הבאות:

1. זיהוי מבנה הטקסט

א. טבלת סיכומי פסקאות

כתבו בטבלה זו את סיכומי הפסקאות (משפט סיכום אחד לכל פסקה)

הפסקאות	במה עוסקת כל פסקה?
1	
2	
3	
4	
5	

ב. הסתכלו בטבלה:

■ האם יש פסקאות העוסקות ברעיונות דומים מאוד? מהן הפסקאות האלו?

■ האם יש פסקאות הפותחות נושאים חדשים בתוך הטקסט? מהן פסקאות אלו?

■ קבעו: כמה פסקאות כוללת הפתיחה? (בטקסטים מסוימים הפתיחה יכולה לכלול יותר מפסקה אחת).

■ קבעו: כמה פסקאות כולל הסיום? (בטקסטים מסוימים הסיום יכול לכלול יותר מפסקה אחת).

■ מתחו קווים (בטבלה) במקומות שבהם נראה לכם שמסתיים חלק ומתחיל חלק חדש.

ג. חלקו את הטקסט למספר חלקים לפי שיקול דעתכם, ותנו כותרת לכל חלק:

כותרת	מספרי הפסקאות (או הפסקה) שמהן מורכב כל חלק	מספר החלק

ד. מה עזר לכם במיוחד לחלק את הטקסט לחלקים?

2. כתיבת הסיכום לפי חלקי הטקסט

כעת, היעזרו בסיכומים שכתבתם בעמוד 94 וכתבו סיכום על פי חלקי הטקסט. לפני שתכתבו את הסיכום, שימו לב לשלוש הנקודות הבאות:

1. קשרו ושלבו בין סיכומי פסקאות אשר שייכות לאותו חלק.
2. נסו לצמצם ולכתוב מעט ככל האפשר.
3. וודאו שאתם כותבים את העיקר (ולא שוכחים פרטים חשובים).

מתחו קווים בטבלה זו, אשר יבחינו בין חלקי הטקסט השונים, ואז כתבו את סיכום כל חלק:

מס' פסקה	סיכום כל חלק
1	
2	
3	
4	
5	

לאחר שכתבתם את הסיכום, המציאו כותרת אחרת לטקסט שקראתם:

מדוע בחרתם דווקא בכותרת זו?

כעת, נסו לכתוב את הסיכום לפי ראות עיניכם, בדרך המעניינת ביותר לדעתכם.

Lined writing area for student response.

דף אסטרטגיה – לזיהוי מבנה טקסט וסיכומו

כתבו את השלבים לזיהוי מבנה טקסט, ולסיכום טקסט:

השלבים	מה עליי לעשות בכל שלב?

תרגיל 4 – טקסט ושאלה מבחינת בגרות

- קראו את הטקסט הבא (לפי הכלים שלמדתם בפרק 2).
- לאחר קריאת כל פסקה, כתבו משפט המסכם אותה.
- ענו על שאלת הבגרות המופיעה לאחר הטקסט.

- 13 -
ידיעת הלשון והבעה, קיץ תשנ"ט, מסי' 011101, 02
+ נספח

פרק ד – הבנה (28 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על שאלות 40-45 שאחריו.

שם לב: קרא תחילה את המאמר כולו קריאה ראשונה.
עייין בשאלות, ורק אחר-כך ענה עליהן, תוך קריאה חוזרת של החלקים הקשורים לשאלות.

מה זה הרעש הזה!
(מעובד על-פי מאמר מאת אי גוטליב, ירוק-כחול-לבן, אוגוסט-ספטמבר 1997)

רעש הוא בלי ספק אחד המטרדים הסביבתיים הנפוצים בחברה הישראלית. מקורותיו רבים ושונים: שדות תעופה, מפעלי תעשייה ותחנות כוח, עבודות בנייה ושיפוץ, כלי רכב (בעיקר אופנועים), אזעקות וצופרים, מכשירי חשמל בבית ובגינה, פעילויות פנאי שונות (טרקטורונים, סירות מנוע), מתבגרים קולניים החוזרים מבילוי בשעות הקטנות של הלילה, וגם השכנים בדירה שמעלינו.

5 הדעה הרווחת בקרב מרבית הציבור היא שרעש הוא תופעת לוואי בלתי-נמנעת של החיים המודרניים, במיוחד בסביבה עירונית, ושהוא מטריד ומעצבן, אך בודאי אינו מזיק.

שתי ההנחות בטעות יסודן! ראשית, בהחלט ניתן למנוע או להפחית במידה ניכרת את רוב הרעשים הסביבתיים, שאנו נחשפים להם יום-יום, אם כי חלק מן האמצעים הטכנולוגיים שיכולים להפחית רעשים (כגון חומרי בנייה מבודדים, כבישים הבולעים את חריקת הצמיגים ועוד), רחוקים מלהיות זולים. שנית, במחקרים שנערכו בנושא הרעש מצאו החוקרים שרעש חזק יש השפעה שלילית מבחינה בריאותית ומבחינה נפשית. קשה להסביר מדוע הציבור מתעלם מהנוקיים העלולים להיגרם כתוצאה מחשיפה לרעש, או מדוע יש בורות באשר לפתרונות אפשריים למטרד זה. מצב זה מתמיה, משום שמפגעים סביבתיים אחרים (ריח חריף של גזים מזהמים, טעם דוחה של חומרים כימיים במי השתייה ועוד) מעוררים תגובות ציבוריות קשות.

10 אף על-פי שיש הסכמה כללית שהרעש הוא מטרד, לא תמיד נעשה הכול כדי להתרחק ממוקד הרעש או להקטינו. יותר מכך, רבים מאתנו, בעיקר בני-הנוער, "מייצרים" רעש במכוון, לסיפוק צורך מסוים. גם כאשר אנחנו מדעים לרעש, תשומת לבנו מופנית בדרך-כלל למקורות רעש הנתפסים כתכופים וכמעצבנים, ולא דווקא לאלה שיש בהם סכנה ממשית לבריאות. כך, למשל, הציבה אחת העיריות שלט חוצות מאיר-עניינים לנהגים: "בעידונו על השקט שומרים, ולא צופרים!"

המשד בעמוד הבא

בספרות המחקר מקובל להגדיר רעש שעוצמתו עולה על 100 דציבל כקולות חזקים
25 שעלולים לסכן את הבריאות. אולם הגדרה אובייקטיבית זו, המבוססת על מדידת העוצמה, איננה מספקת, משום שיש גם תחושה סובייקטיבית של רעש כמטרד. תחושה זו קשורה גם לתהליכים נפשיים, כגון מצבי רוח או דרגת הריכוז של האדם. התחושה הסובייקטיבית קשורה גם למידת ההסתגלות של האדם לרעש שהוא רגיל לשמוע בסביבתו. כמו כן, רעש
30 הנכפה עלינו איננו נתפס באותו אופן כמו רעש שאנו חושפים את עצמנו אליו מרצון. לדוגמה, אלה המגדירים את המוזיקה שבוקעת מן הרמקולים בקונצרט רוק כנעימה, בוודאי לא היו אומרים זאת על רעש בעוצמה דומה שמשמיע פטיש האוויר ברחוב הסמוך.

תחושת מטרד מתמשכת בגלל חשיפה לרעש עלולה להתבטא בעייפות יתר, בבעיות שינה, בהתגברות של מתחים וחרדות ובשינויים קיצוניים במצב-הרוח. כמו כן, היא עלולה
35 לפגוע בחשיבה, בתפקוד בעבודה ובחברה, ואף לשבש את שיקול הדעת בעת ביצוע משימות. משום כך גובר הסיכון לתאונות עבודה ולתאונות דרכים.

אחת הקבוצות הפגיעות ביותר להשפעות הרעש היא זו של המתבגרים, העוסקים לעתים קרובות בפעילויות פנאי רועשות במיוחד, כמו האזנה למוזיקה בעוצמה גבוהה או נהיגה
40 באופנועים. במחקר שנערך מטעם אוניברסיטת תל-אביב נבדקו התגובות של תלמידי תיכון למקורות רעש נפוצים. החוקרים הגיעו למסקנה שבאופן כללי התפיסה של הרעש כמטרד קשורה הן לתכיפות הרעש והן לעוצמתו. מסקנה זו התבססה על התשובות של התלמידים שהשתתפו במחקר: רובם טענו שהרעשים שהם שומעים לעתים קרובות ביותר, והמהווים חלק מחיי היומיום שלהם (למשל רעשי רקע מסוגים שונים בבית ובכיתה) הם המטרדים ביותר. מקורות רעש אחרים שהם שומעים לעתים יותר רחוקות
45 (כמו עבודות באתרי בנייה ואזעקות מבתים וממכוניות) נחשבו בעיני התלמידים כמפריעים פחות. ההתייחסות לרעשים בעוצמה דומה, שמקורם בפעילויות פנאי ובמקומות בילוי (כגון דיסקוטקים), הייתה זניחה, כלומר הם מטרדים רק מעט מאוד.

עם זאת, העלה המחקר ממצא מפתיע: אחוז התלמידים שהודו בהפרעות שמיעה תכופות אחרי ביקור בדיסקוטק (30%) היה גבוה יותר מאחוז התלמידים שסבלו מהפרעות
50 שמיעה בגלל רעשי בנייה ושיפוצים (23%) או בגלל כלי-רכב (16%). מכאן, שגם אם מוזיקה רועשת איננה נתפסת כמטרד אצל צעירים, הם מודעים לנוק שהיא גורמת לשמיעתם.

חשוב להגביר את מודעות הציבור לסיכונים הקשורים ברעש ופוגעים בבריאות. תכניות מתאימות לפיתוח המודעות לסיכונים של מפגעי הרעש עשויות למנוע נזקים קבועים
55 ובלתי הפיכים.

* דציבל – יחידת מדידה של עוצמת רעש

לפניכם שאלה מבחינת הבגרות לגבי הטקסט שקראתם. נסו לענות עליה כעת:

לפניכם רכיבי התוכן (ראשי הפרקים) של המאמר, שלא על פי סדר הופעתם.
העתיקו אותם לפי סדר הופעתם במאמר.

- הצגת הדעה הרווחת והטיעונים נגדה.
- תיאור התופעה ומקורותיה.
- תיאור התנהגות הציבור (ביחס לתופעה).
- המלצת המחבר.
- הגדרות שונות של התופעה.
- תיאור מחקר המתמקד בקבוצה מסוימת באוכלוסייה.
- תיאור נזקי התופעה.

לסיום

חוברת זו הציעה עבורכם מספר כלים לקריאת טקסט.
על מנת שתוכלו להשתמש ביעילות בכלים אלו, אנו מציעים לכם לחזור לדפי האסטרטגיה
שכתבתם בסוף כל חלק, ולפעול על פיהם.
באמצעות דפי האסטרטגיה תוכלו ליישם את מה שלמדתם גם בנושאים אחרים (כמו
היסטוריה, אזרחות, תני"ך ועוד).
נשמח לשמוע כל מה שעולה בדעתכם בעקבות הלמידה בחוברת זו.

בהצלחה!

צוות בגרות 2001.